

KÖNYVTÁR- ÉS TÁJÉKOZTATÁSÜGY

Nemzetközi könyvtárügy

99/005

LAW, Derek: Access to the world's literature: the global strategy = Libr.Rev. 47.vol. 1998. 5-6.no. 296-300.p.

Globális stratégia a világ irodalmi termésének hozzáférhetővé tételére

Bibliográfiai számbavétel; Együttműködés -nemzetközi; Elektronikus publikáció; Gépi könyvtári hálózat; Hozzáférhetőség

A szerző ismerteti az UBC (Universal Bibliographic Control) és az UAP (Universal Access to Publications) céljainak elérésére irányuló fejlődést a nyomtatott kiadványok és az elektronikus információk vonatkozásában. Megállapítja az elektronikus publikációk következetes azonosításának problémáit, és ismerteti az elektronikus fájlok rögzítését és keresését szabályozó legfontosabb meta-adat programokat. Az elektronikus dokumentumokhoz való hozzáférés problémáival is foglalkozik, és különféle, ezekhez kapcsolódó nemzetközi projekteket is megvizsgál.

(Autoref.)

Lásd még 74

Nemzeti könyvtárügy

99/006

BYWATER, Margaret A.: Libraries in Cambodia: rebuilding a past and future = IFLA J. 24.vol. 1998. 4.no. 223-227.p.

Res. francia, német, spanyol és orosz nyelven

Kambodzsai könyvtárak: múlt és jövő

Könyvtárügy; Tanulmányút

Az ausztrál szerző Kambodzsában dolgozó tanácsadóként az állománygyarapítás és könyvtárfejlesztés helyzetét vizsgálja ebben a délkelet-ázsiai fejlődő országban. Kambodzsza az elmúlt harminc évben sokat szenvedett a háborúk és a politikai üldöztetések viszontagságaitól. A könyvtárak fejlődése több ok miatt is igen lassú volt. Félő, hogy az állománygyarapítás fő forrása az adomány marad. A következő jelentős könyvtárak múltját és jelenét mutatja be: nemzeti könyvtár, királyi egyetemi könyvtár (Hun Sen Library), a buddhista intézet könyvtára, parlamenti könyvtár. A szerző tizenegy éves helyi könyvtári tapasztalat birtokában úgy látja, hogy mind a könyvtári, mind a kommunális fejlődés hosszú folyamatnak ígérkezik.

(Autoref. alapján)

99/007

ENGELSTAD, Kirsten: Hvordan male kvaliteten i norsk hogre utdanning? = Synopsis. 29.arg. 1998. 4.no. 195-196.p.

Res. angol nyelven

Hogyan mérhető a norvég felsőoktatás színvonala?

Egyetemi könyvtár; Felmérés [forma]; Felsőoktatási intézmény; Oktatási módszer; Szolgáltatások

Hogyan mérhető a felsőoktatás minősége Norvégiában? Sok ország általános kritériumokat állított fel az oktatás minőségének mérésére, és a felsőoktatási intézmények minőség szerinti rangsorolására. Egy újabb felmérés az Európai Unió és Svájc 102 legjobb egyetemét és főiskoláját rangsorolja. Norvégia nem szerepel ebben a felmérésben, de a tanulmány irányadóként szolgál arra nézve, hogyan lehetne felmérni a norvég felsőoktatás minőségét. A tizenhét minőségi mutatóból négy könyvtári erőforrásokra vonatkozik: hozzáférés a szükséges könyvekhez, magas színvonalú folyóiratgyűjtemény, a hallgatók kényelmes hozzáférhetősége az adatbázisokhoz, és megfelelő nyitvatartási idő a könyvtárban. A norvég felmérések egészen mostanáig szinte kivétel nélkül figyelmen kívül hagyták a könyvtár hatását az oktatás minőségére. Ha a jövőben az egyetemek nagyobb energiát fordítanak a könyvtári erőforrásokhoz és adatbázisokhoz való hozzáférésre, ez valószínűleg jobb stratégiákat eredményez az oktatás és tanulás megfelelő minőségének garantálására. A norvég könyvtáros egyesületet is ez a kérdés foglalkoztatta, amikor 1998 szeptemberében Oslóban konferenciát szentelt a továbbképzés minőségi kérdéseinek.

(Autoref.)

99/008

MYLLYLÄ, Riitta: Kirjasto, kansalaisen tie tietoon = Kirjastolehti. 91.vuo. 1998. 9.no. 256-257.p.

Finnország: az állampolgár útja az információhoz

Könyvtárpolitika; Tájékoztatósi politika

A frissen kinevezett finn kulturális miniszter, Suvii Anne Siimes az alábbiakat nyilatkozta a könyvtárügy fő kérdéseiről:

Az elfogadás előtt álló könyvtári törvényjavaslat – helyesen – továbbra is kiáll a könyvtári szolgáltatások lehető legszélesebb körének díjmentessége mellett. Jelenleg a legfontosabb megoldandó kérdés a szerzői jogok – és az ehhez kapcsolódó térítés – kérdésében kialakítandó okos kompromisszum annak érdekében, hogy a számítógépes hálózaton található anyagokhoz is garantálható legyen a könyvtárak és használók hozzáférése, és érvényesülhessen az északi országokban régtől fennálló alapelv: hogy ti. a könyvtári állomány nyitottsága és elérhetősége a használó anyagi helyzetétől független. A könyvtárak e jogát meg kell őrizni, s meg kell akadályozni, hogy tevékenységük kereskedelmi jellegűvé váljon. Helyes volt az ezt szem előtt tartó finn állásfoglalás az EU szerzői jogi direktívájáról.

A számítástechnikát a könyvtáraknak (is) hétköznapi módon kell kezelniük. A finn társadalom napjainkban erősen technológia-orientált, így aztán időnként megrészegítik maguk az eszközök, s kevés a tartalommal illető eszmecsere, noha az végső fokon fontosabb a technikánál. Ha az információs társadalmat összes kísérőjelenségével együtt kritikátlanul elfogadjuk, olyan ördögi körbe kerülünk a versenyben, hogy pusztán kiszolgálóivá válunk az eszközökhöz állító piaci érdekeinek. Meg kell találnunk az eszközök megfelelő alkalmazását és azt a tartalmat, amelyet a legjobban képesek közvetíteni.

Fontos kérdés a könyvtári finanszírozás helyes arányainak megtalálása, miután a 90-es években negatív következményekkel is járt az a körülmény, hogy az állami támogatás csökkent, s nagy mértékben a településekre hárult a könyvtárak fenntartásának felelőssége. Nöttek az egyes területek közti különbségek, azaz megsérült az egyenlőség alapelve. A könyvtárak közti regionális együttműködés növelése talán segíthet ezen. El kellene gondolkozni azon-

ban azon is, hogy a megszüntetett normák helyébe nem volna-e ésszerű mégiscsak meghatározni a szolgáltatásoknak legalább bizonyos minimum-szintjét. Az is kétségtelen, hogy ha meg akarjuk őrizni a könyvtárakat az elektronikus információk és a nyomtatott – gutenbergi – kultúra közvetítőjeként, akkor a ráfordításokat feltétlenül növelnünk kell.

(Sz. Nagy Lajos)

99/009

VASCO, Andrea: Biblioteche pubbliche svedesi: organizzazione e servizi = Boll.AIB. 38.vol. 1998. 1.no. 13-28.p. Bibliogr. 16 tétel.

Res. angol nyelven

A svéd közkönyvtárak szervezete és szolgáltatásai

Közművelődési könyvtár; Szolgáltatások

A svéd könyvtári rendszert általában két részre osztják: a köz- és a szak- vagy tudományos (kutatói) könyvtárakra. Ami a közkönyvtárakat illeti, jelenleg minden megyének van egy regionális (megyei) könyvtára, mely a városi könyvtári szolgáltatásokat is integrálja a könyvtárközi kölcsönzésen keresztül, tevékenységet végez gyermekek és fiatalok számára, szolgáltatásokat nyújt hátrányos helyzetűeknek és vakoknak, továbbképzéseket vezet, találkozókat és konferenciákat szervez, rendez a könyvtárosok és a kulturális bizottságok vezetői számára. A három regionális kölcsönzési központ Malmö, Umea és Stockholm megyei könyvtárában kapott helyet.

Ezek a központok felelősek a szakkönyvtárak és a külföldi svéd könyvtárak könyvtárközi kölcsönzése miatt is. A stockholmi regionális kölcsönző központ a felelős a svédországi etnikai kisebbségek nyelvén megjelent könyvek kölcsönzése miatt. Umea a ritkábban keresett és a plusz-példányú könyveket

tárolja. A Nemzeti Művelődési Tanács osztja el az állam kulturális célokra szánt pénzeit, az 1994-es adatok szerint 6 millió svéd koronát a három kölcsönző központnak és az umeai tároló könyvtárnak, 19 milliót pedig a 24 megyei könyvtárnak. (A megyei könyvtári tevékenység 35%-át az állam, 65%-át a megyei testület finanszírozza.)

A közkönyvtárak egy könyvtárközi kölcsönzési láncsal vannak összekötve, amelyet a köz- és a szakkönyvtárak közötti együttműködés javítása érdekében hoztak létre. E szervezet alapját a 286 városi könyvtár képezi, felettük a 24 megyei könyvtár, s végül a három regionális kölcsönző központ, amelyek szintén biztosítják a szakkönyvtárak anyagához való hozzáférést. Ma Svédország mind a 286 városában van közkönyvtári szolgálat, összesen kb. 2000 könyvtári egységgel és 40 millió kötettel. A rendszer főkönyvtárból, kisebb vagy nagyobb fiókkönyvtárakból, bibliobuszokból, munkahelyi és kórházi könyvtárakból (ez utóbbiakat a megyével együtt működtetve), a könyvtárba eljutni nem tudók számára házi kölcsönző szolgálatból, az egészségügyi intézmények, a hadsereg és az óvodák számára nyújtott szolgáltatásokból állhat.

A svéd könyvtár rendszerét legjobban a német eredetű hármas tagolódás jellemzi: az állomány legsűrűbb része a raktár; a második a kölcsönzésre szánt (szabadpolcos) anyag; a betűrendes szép- és a szakokba sorolt szak-, ill. ismeretterjesztő (non-fiction) irodalom; az igazi újítás pedig a könyvtári „piactér”: itt a szakrendszert messze elkerülték, és az irodalom igen széles tematikus csoportokban található, ahol egy csoportban lehet a gyermek- és felnőtt, a szép- és a szakirodalom, a könyv, a folyóirat és az audiovizuális dokumentum.

Ami az információtechnológia alkalmazását illeti, Svédország nem tartozik az élvonalba. Annak oka, hogy egy ilyen fejlett könyvtári rendszer ebben az egyben némileg lemaradt, valószínűleg a központi koordináció hiányában keresendő. A svéd közkönyvtárak a nyolcvanas évek közepétől kezdődő-

en anyagi lehetőségeiktől függően a legkülönbélebb automatizált rendszereket vezették be. Mindazonáltal a kínált könyvtári szolgáltatásokat tekintve Svédország az egész európai környezet legfejlettebb országai közé tartozik. Azt az elképzelést, amely szerint a jelenlegi közkönyvtár archívummá és könyvmúzeummá fejlődne, a svédek elvetik, és a tendencia éppen az ellenkező irányba mutat: a könyvtárak jelenlegi funkciói mellé újakat integrálnak. A demokratikus fejlődés megkívánja olyan helyek létét, ahová az emberek elmehetnek, kimehetnek abból az elszigeteltségből, amelyet az újabb kommunikációs technológiák okoznak. A svéd közkönyvtár ilyen hely, s az lesz a jövőben is.

(Mohor Jenő)

99/010

HÄGGSTRÖM, Britt Marie: Sweden – Library networking for sustained cooperation for the future = Buch Bibl. 50.Jg. 1998. 10/11.no. 641-645.p.

Svédország: könyvtári hálózatok, együttműködés, jól kiépített könyvtári rendszer

Egyesület -könyvtári -nemzeti; Könyvtári rendszer -országos

Svédországnak mind a 288 kommunális körzetében korszerű könyvtári rendszerek működnek. Az országban 24 megyei könyvtár és 85 egyetemi könyvtár található. Svédország lakossága csak 9 millió; az ingyenes könyvtárhasználatot törvény biztosítja. Újabban a svéd könyvtáraknak is erős költségvetési megszorításokkal kell megküzdeniük. Egyesületük, a DIK (dokumentáció, információ, kultúra) szakszervezeti és érdekvédelmi funkciókat is ellát. A könyvtárak több mint 90%-a tagja ennek az egyesületnek, amely nagy fontosságot tulajdonít a nemzetközi kapcsolatoknak és együttműködésnek.

(Autoref.)

99/011

TRANIELLO, Paolo: Autonomia locale e biblioteche pubbliche: il caso svedese = Boll.AIB. 38.vol. 1998. 1.no. 7-12.p.

A helyi autonómia és a közkönyvtárak Svédországban

Fenntartó szerv; Közművelődési könyvtár

Svédországban az autonómiának régi hagyományai vannak. A világi és az egyházi adminisztratív szférát 1862-ben választották szét, s ugyanakkor a városi és megyei hatóságokat adószedési joggal ruházták fel, hogy saját költségvetésüket megalkothassák. Az 1950-es évek széles körű reformjai drasztikusan csökkentették a helyi hatóságok számát, annak tudatában, hogy a helyi igények kielégítésére egy modern ipari társadalomban csak a források koncentrációja révén van lehetőség. Olyan területi testületekre van szükség, amelyek elégséges mennyiségű lakosságtól tudják beszedni adók formájában a szükséges bevételt. Ami a könyvtárakat illeti, a városi könyvtárak állami támogatását 1965-ben függesztették fel, a megyei könyvtárak perig (egy 1966-os törvény alapján) a megyei adminisztráció és az állam együttes finanszírozásával működnek. Az 1996-os új könyvtári törvény kerettörvény-jellegű, és mindössze tíz lényeges szakaszt tartalmaz. Elsősorban alapelveket határoz meg, mindenek előtt a közkönyvtárakat szem előtt tartva. Kötelezően írja elő mind városi, mind megyei könyvtárak létesítését. A városi könyvtárakat és az iskolai könyvtári szolgáltatást a helyi hatóság finanszírozza, míg a megyék – állami segítséggel – a megyei könyvtári szolgáltatásokat pénzelik. Az állam finanszírozza az egyetemi könyvtárakat, a kölcsönző (dokumentumellátó) központokat és a speciális projekteket. A törvény külön figyelmet fordít a hátrányos helyzetű olvasókra és az etnikai kisebbségekre.

(Mohor Jenő)

99/012

Rekomendacii po rezul'tatam parlamentskih slušanij „O bibliotečnom obsluživanii naseleniâ Rossijskoj Federacii” = Bibliotekoved. 1998. 4.no. 4-10.p.

Az Oroszországi Föderáció lakosságának könyvtári ellátása c. parlamenti meghallgatások nyomán keletkezett ajánlások

Állami irányítás; Könyvtárpolitika; Könyvtárügy

1998. április 28-án az illetékes személyiségek részvételével parlamenti meghallgatásokra került sor az Oroszországi Föderáció lakosságának könyvtári ellátásáról. Ez azért fontos ügy, mivel az állami és önkormányzati könyvtárak az információkhoz való hozzáférés ingyenes és minden településen jelen levő intézményei. E nemben az egyedüliek. Bár számuk 1985-höz képest 15%-kal megfogyatkozott, olvasók száma 11%-kal nőtt. Látogatottságuk 30%-kal bővült 1993 és 1997 között.

Hatáskörük tágulása nagyobb is lehetett volna, ha működési körülményeik kevésbé sanyarúak. Így pl. a könyvtermés 80%-a be sem kerül az állományukba, mert nincs elég pénzük, és a könyvkereskedelem alig-alig működik. Nincs mindenütt regionális köteles példány sem. A rokon területek alapjogszabályaiból hiányzik a könyvtári ellátás fenntartásának és fejlesztésének kötelezettsége. A magas postai tarifák ellehetetlenítik a könyvtárközi kölcsönzést és cserét. Késik az oroszországi számítógépes könyvtári hálózat, a LIBNET megvalósítása. Az átlagos könyvtárosi bér a hivatalos létminimumon áll, sőt: a foglalkoztatottak 26%-ának keresete el sem éri a létminimumot.

A meghallgatás nyomán keletkezett ajánlások az imént felsorolt hiányosságok megszüntetéséhez szükséges intézkedéseket sorolják fel, mégpedig az államhatalmi-államigazgatási szintek szerinti hierarchizáltságban. A szóban forgó szintek a következ-

zők: szövetségi gyűlés, szövetségi kormány, kulturális minisztérium, regionális törvényhozó és végrehajtó szervezetek, helyi önkormányzati szervek, a FÁK parlamentközi szervezetének oroszországi képviselete.

Tekintettel arra, hogy egy-egy tennivaló elvégzése több szinten is jelentkezik, az eredeti ajánlások listája tele van ismétléssel. A külső szemlélő azonban azt is észreveszi, hogy az egyes tennivalók mellett nem szerepelnek határidők, ami – mondjuk így – a képlekeny oroszországi helyzetből szükségszerűen következik.

(Futala Tibor)

99/013

RICHTER, Vít: Využívání informačních technologií v knihovnách ČR. = Čtenář. 50.roč. 1998. 7/8.no. 194-201.p.

Az információterchnológia hasznosítása a Cseh Köztársaság könyvtáraiban

Információtechnológia

A tiszteletdíjas könyvtárosok vezette községi és az iskolai könyvtárakon kívül 1997 végén gyakorlatilag minden könyvtártípusban felmérték a csehországi könyvtárak információs technológiai felkészültségét. Az akció keretében 649 könyvtár szolgáltatott adatokat, ami a bevonni szándékozott intézmények számához képest 55,23%-os részvételi arány. Legkevésbé a községi könyvtárak töltötték ki a kérdőívet (33,67%), leginkább a központi általános és szakkönyvtárak (100%). Ez egyszersmind arra is utal, hogy a „kor kihívásának” elsősorban a nagyobb állománnyal rendelkező könyvtárak próbálnak megfelelni.

Automatizált könyvtári rendszere az adatszolgáltatók 58%-ának van. Az automatizált ügymenet 90-100%-át teszi ki az összes könyvtári munkának

a központi általános és szakkönyvtárakban, a felsőoktatásiakban és a járásiakban. A tudományos akadémiai könyvtárakban 68, a városiakban 60, az orvosiakban pedig 45%-os aránynál tartanak e téren. A községi könyvtárak 22%-os helyezést értek el. Némely könyvtárban több automatizált rendszert használnak. A jelentős könyvtárak 30,37%-a (188 intézmény) jelezte, hogy az ezredfordulót követően sem kíván automatizálni.

A használt rendszerek közül a LANIUS a legnépszerűbb (a szóban forgó könyvtárak 46%-ában ezt használják). A további sorrend: CDS/ISIS (26%), TINLIB (11%), KP és SMARTLIB (9-9%), R. LIBRARY (3%), ALEPH (2%), BIBIS (1%). A felsorolt rendszerek keretében működtetett modulok száma 1491. Közülük a legfrekvenciáltabbak: katalógizálás (394 előfordulás), kölcsönzés (280 előfordulás), állománygyarapítás (199 előfordulás), OPAC (189 előfordulás), statisztika (165 előfordulás), folyóiratkezelés (135 előfordulás), könyvtárközi kölcsönzés (94 előfordulás), SDI (20 előfordulás), könyvkötészet (19 előfordulás).

A nagykönyvtárak OPAC-jai általában – tisztelet a kivételeknek – csak néhány évre „tekintenek vissza”. A kisebb könyvtárakban ezek a katalógusok az állomány 70-100%-át tartalmazzák.

A jelentős könyvtárak mezőnyében 1001 adatbázis található. Belőlük 430 katalógus, 408 bibliográfia, 68 folyóiratkatalógus, 39 faktografikus adattár. A legnagyobb, 200 ezer leírást tartalmazó központi katalógus a CASLIN.

192 könyvtár, az automatizált intézmények 51%-a jelentette be érdekltségét a retrokonverzióban. E tekintetben a leggyakoribb szándék a rekordok átvétele és adaptálása (61%).

A felmérés tanúsítja: az elért eredmények nem becsülhetők le akkor sem, ha több nyugati országban dokumentáltan gyorsabb volt a számítógépesítés folyamata.

(Futala Tibor)

99/014

VAN VAERENBERGH, Jan: Internet in all public libraries: a major government initiative in Flanders (Belgium) = IFLA J. 24.vol. 1998. 4.no. 250-253.p.

Minden közkönyvtárban Internet: a flamand kormány (Belgium) kezdeményezése

Közművelődési kormány; Számítógép-hálózat; Tájékoztatási politika

1996-1997 folyamán a flamand kormány a teljes közkönyvtári rendszert rákapcsolta az Internetre. Bár a fő cél a polgárok számára az információkhoz való hozzájutás biztosítása, a kiemelt célkitűzés egy kooperatív hálózat kialakítása volt a közkönyvtárak között. Eddig három lépés történt meg: a műszaki felszerelés (az összeköttetés és a telepítés), a könyvtári személyzet kiképzése, és a BIBnet, a közkönyvtárak web-helyének kifejlesztése. A jövő kihívása, hogy az infrastruktúra a valódi közkönyvtári hálózat gerince legyen, ami megerősíti az együttműködő magatartást a hálózatosított egyedi könyvtárakban.

Belgium 1921-es könyvtári törvényét 1978-ban változtatta fel mind vallon, mind flamand területen az új jogi szabályozás, amely fél-hierarchikus rendszerbe szervezte a közkönyvtárakat, és Flandriában jelentős állami támogatást adott a közkönyvtáraknak. Ennek következtében az 5,6 millió flamand lakos több mint 90%-a könyvtárral ellátott területen él. Ugyancsak a törvény „következménye” a flamand automatikus egyesített katalógus (VLACC), amelyet 1987-ben kezdtek el, s amely az utóbbi négy évben jelentős fejlődésen ment át. A hat központi közkönyvtár osztott katalógizálásának köszönhetően naprakésznek tekinthető, az ország könyvtárközi kölcsönzési forgalmának gerincét alkotja. A közkönyvtárak legalább fele rendszeresen használja, igaz, sokan csak CD-ROM vagy floppy formájában,

és csak adatnyerésre. Tíz könyvtárból hét vagy automatizált, vagy a gépesítés előkészítésének valamelyik fázisában van. Belgium településeinek nagy része 20 ezer lakos alatti lélekszámú, s ez a nagyságrend nem alapozza meg az innovatív szolgáltatások gyors bevezetését. Minden helyi hatóság autonóm testület, amely maga dönt polgárai igényeinek kielégítéséről, így az együttműködésnek sem tradíciója, sem igazi ösztönzője nincs. A könyvtári törvény következményeként szinte mindenhol van könyvtár, de kevés eszközzel és elszigetelten, legtöbbjük semmiféle információtechnológiai eszközt nem tud beszerezni, a helyi adminisztratív szabályok pedig merevek egy rugalmas együttműködési politika kialakításához.

A helyzet megváltoztatására a flamand kulturális minisztérium stratégiája két fontos pontot tartalmaz: a könyvtári törvény módosítása során a kooperáció nagy hangsúlyt kap, és Intranet hálózatot hoznak létre a közkönyvtárak között, végső célként a polgárok információhoz jutásának megkönnyítésére (mind anyagi tekintetben, mind a nyújtott segítség szempontjából). Ehhez infrastruktúra, hozzáértő könyvtárosok, és a nem professzionális felhasználóknak nyújtott segítség szükségeltetik.

Az infrastruktúrát 1997-ben hozták létre:

- 330 közkönyvtárban biztosították az ISDN-kapcsolódást,
- megrendelték és leszállították a hardvert (Intel Pentium 133Mhz, 16MB RAM, 256Kb cache, 1 GB HDD, 8x CD-ROM drive), routerrel,
- installálták a Windows Explorer és a PC/DACS rendszereket,
- a kellő sávszélesség biztosítása érdekében saját hálózatot építettek ki a könyvtárak között, ami a BIBnet alapját képezi.

Mindezt a flamand kormány fizeti, kivéve az egyes könyvtárak közti kommunikáció közvetlen költségeit.

Jelenleg a BIBnet-en három típusú kommunikáció zajlik:

- a könyvtárak és a használók között: tájékoztatás a flamand könyvtári rendszerről, a VLACC-hoz kapcsolódó szolgáltatások, könyvtári híradások
- a közkönyvtárak között: e-mail, levelező-csoportok különféle szakmai témákban, „helpdesk” a gyakorlatlan könyvtárosoknak, adatok (pl. éves jelentések) szétosztása, stb.
- a könyvtárak és a kormányzat között: üzenetek a könyvtári osztálytól, közlemények a VLACC szolgáltatásokról, bibliográfiai leírások letöltése, értesítések a leírási hibákról, statisztikai adatok inputja és azonnali feldolgozása stb.

Később fejlesztik ki a könyvtár és a könyvtárellátók, valamint a használók közti kommunikációt.

A BIBnet jelenleg használói és könyvtárosi szekcióra bomlik. A használói szekció egy gyakorlati útmutatót és egy információforrás-gyűjteményt tartalmaz: 1. VLACC, 2. új könyvek ismertetése, 3. Internet-helyek adatbázisa. A VLACC különösen felhasználó-barát www-felületen keresztül érhető el, ahol szerző, cím, kulcsszó és ETO-szám alapján lehet keresni.

A könyvtáros szekcióban egy teljes könyvtári munkamező áll rendelkezésre: 1. makró-adatok: jogszabályok, statisztikák stb. 2. menedzsment-adatok: teljesítmény-mérés, személyzet, szerzeményezés, pénzügyek, gépesítés, 3. szolgáltatási szempontok, PR, stb. 3. regionális ellátás: könyvtárközi kölcsönzés, képzés, szakmai események, szakirodalom stb.

A személyzet felkészítése keretében minden könyvtárból két fő vett részt egy kétnapos tréningen, amely a következő területekre terjedt ki: általános ismeretek, háttér, terminológia; bevezetés a BIBnet-be; fenntartás és támogatás. Az ezt követő gyakorlati képzésen az Internet és a BIBnet, valamint a PC/DACS használatával ismerkedtek meg.

A közeljövőben ki kell szélesíteni és ki kell egészíteni a meglévő kommunikációs vonalakat, és ki kell építeni a továbbiakat a multimédia-alkalmazások és az egyéb rendszerek elérése céljából.

(Mohor Jenő)

99/015

VAN DEN BERG, Kees: *Bibliographic control in the Netherlands* = *Int.Cat.Bibl.Cont.* 27.vol. 1998. 2.no. 31-33.p. Bibliogr. 13 tétel.

A bibliográfiai számbavétel helyzete Hollandiában*Bibliográfiai számbavétel; Nemzeti bibliográfia*

Amikor kb. harminc évvel ezelőtt az IFLA és az Unesco egyetemes bibliográfiai hozzájárulással kapcsolatos eszméi először fogalmazódtak meg akcióterv formájában, Hollandiában még nem volt kötelező példány-szolgáltatás. A kiadványokat regisztráltak ugyan, de egy magáncég vállalkozásaként.

A kötelező példányok begyűjtése a Királyi Könyvtárban 1974-ben kísérleti jelleggel kezdődött meg. A kísérlet sikeres volt ugyan, de mindmáig nem született jogszabály a beszolgáltatási kötelezettségről. A Királyi Könyvtár évente 40 ezer kiadványt kap ezen a csatornán, a kurrens periodikumok száma kb. 11 ezer. 1997-ben háromszáz elektronikus kiadványt helyeztek letétbe. Egy vizsgálat szerint 1983-ban 72%-os, 1996-ban 96,6%-os volt a könyvek beszolgáltatási aránya.

Már a XVII. században megjelentek kiadói jegyzékek Hollandiában. Ezek egyike, a Brinkman-féle kumulatív könyvjegyzék (azaz annak mai változata) lett a nemzeti bibliográfia alapja. 1976-ban a bibliográfia szerkesztősége beolvadt a Királyi Könyvtárba, majd 1982-ben a kiadói felelősséget is átadta a Királyi Könyvtárnak. Ez időtől van igazi nemzeti bibliográfiája Hollandiának.

A nemzeti bibliográfia, amelynek címe Brinkman Kumulatív Katalógus, évente 11 számban jelenik meg betűrendes elrendezésben; havonta, negyedévente, félévente, évente és ötévente kumulálják. 1996 óta CD-ROM változata is megjelenik két lemezen. Az első az 1981-1989-es időszakra vonatkozó retrospektív adatbázist tartalmazza, a második a

kurrens adatbázist 1990-től. Gyorstájékoztatásra szolgál az új megjelenésű könyvekről a nemzeti bibliográfia ún. A-jegyzéke, amely az Unesco osztályozási rendszerét használja. A B-jegyzék a kormányzati, tudományos és hasonló intézmények kiadványait regisztrálja. A kartográfiai anyagok 1994 óta szerepelnek a nemzeti bibliográfiában. A dán művek fordításait (a természettudományiak kivételével) ötévente megjelenő kötetekben regisztrálják (a legutolsó az 1988-1992-es időszakra vonatkozott).

1982 óta folynak az 1800 előtt megjelent holland nyelvű művek rövidcímes katalógusának (STCN) munkálatai a könyvtárak munkamegosztásával. Az online adatbázis a PICA-n keresztül érhető el, 70 ezer tételt tartalmaz.

Az 1801-től 1832-ig terjedő időszak anyagát (az STCN és a Brinkman-katalógus közötti hiányt) a Királyi Könyvtár dolgozta fel és adta közre kötetkatalógusban.

1983-ban alapították meg a Holland Bibliográfiai Központot, amely a nemzeti bibliográfiát is szerkeszti és közreadja. Titkársága a Királyi Könyvtárban működik. Az alapítók között volt a Királyi Könyvtár, a Holland Könyvkiadók Szövetsége, a Holland és a Flamand Könyvkereskedők Egyesülete, valamint holland könyvtárak.

A könyvek azonosító számozásával a holland könyvkiadók és könyvterjesztők által fenntartott Központi Könyvház foglalkozik. A holland ISBN számokat a hozzájuk tartozó rövidített bibliográfiai leírásokkal nyomtatott katalógusban és CD-ROM-on teszik közzé.

Az országos közös katalogizálási projekt (GGC) 1979-től folyik, előbb a Királyi Könyvtár, majd a felsőoktatási könyvtárak, később a közkönyvtárak részvételével. Kísérleti jelleggel folyik az elektronikus kiadványok kötelező példány-szolgáltatása. Az Elsevier és a Kluwer kiadó megegyezést kötött a Királyi Könyvtárral folyóiratai elektronikus változatának megőrzésére. A Holland Kiadók Egyesülete felhívta tagjait, hogy offline kiadványaikat ingyene-

sen helyezték el a Királyi Könyvtárban. 1997-től 450 CD-ROM érkezett be a gyűjteménybe. A kísérleti időszak után technikai problémák megoldását követően (mentés, hosszútávú tárolás) megindulhat a teljeskörű üzemelés.

(Hegyközi Ilona)

99/016

POPMA, Leo: Öffentliche Bibliotheken in den Niederlanden – es tut sich etwas = Buch Bibl. 50.Jg. 1998. 10/11.no. 632-636.p.

Közkönyvtárak Hollandiában

Egyesület -könyvtári -nemzeti; Fejlesztési terv; Közművelődési könyvtár; Számítógép-hálózat

Amikor körülbelül egy évtizeddel ezelőtt a holland könyvtárügyet decentralizálták, a könyvtári törvényt nagyrészt felfüggesztették és takarékosági intézkedéseket vezettek be, úgy tűnt, hogy ezzel sok pozitív fejlemény veszélybe került. E félelmek beigazolódta ugyan, de a holland könyvtáros egyesületnek (NBLC) sikerült orvosolni a fő problémákat. Így a legújabb fejlemények az erősebb centralizáció irányába mutatnak. A következő területek feltétel nélkül országos szintű koordinációt igényelnek: új kommunikációs technológiák kifejlesztése, az olvasási kedv csökkenése, az információkhoz való nyilvános hozzáférés szükségessége, az európai szintű szerzői jogi törvény új változatának kidolgozása. A könyvtáros egyesület tevékenységére a kormányzat is felfigyelt, ezért a könyvtárakat már jobban bevonják az információs szupersztráda fejlesztésére irányuló állami programokba.

(Autoref.)

Lásd még 98

Együttműködés

99/017

TEPLITSKAIA, Helen: Librarians as facilitators of democracy and partners in international relations = Libri. 48.vol. 1998. 2.no. 102-115.p.

A könyvtárosok a demokrácia előmozdításáért és a nemzetközi kapcsolatok építéséért

Egyesület -könyvtári -nemzeti; Együttműködés -nemzetközi; Közéleti tevékenység; Számítógép-hálózat; Támogatás -más országok

A 20. század végén példátlan politikai és gazdasági átalakulások történtek világszerte. Közép- és Kelet-Európa kommunista rendszereinek helyébe új demokráciák léptek, s ez visszafordíthatatlan változásokat idézett elő az emberek életében. Jóllehet a könyvtárosokat hagyományosan politikailag passzív információs szakembereknek tekintik, az új világrendszernek köszönhetően mégis egyre fontosabb szerepet játszanak a nemzetközi kapcsolatok ápolásában, továbbá az üzleti, oktatási és kulturális együttműködés terén. Az Internet segítségével a könyvtárosok oly módon erősíthetik a demokráciát és a gazdasági fejlődést, hogy hozzáférést biztosítsanak a nemzetközi információkhoz, és fejlesztik a használók képességeit a kommunikáció, a kritikai gondolkodás és a különféle kultúrák közötti eligazodás területén. A jelen cikk egy, az Egyesült Államok és a FÁK-országok közötti együttműködés esettanulmányát mutatja be. A cikk új demokráciáknak szánt támogatási projektekről is beszámol, és arra ösztönzi a könyvtárosokat, hogy nagyobb részt vállaljanak a helyi és nemzetközi együttműködési kezdeményezésekben.

(Autoref.)

Lásd még 5, 36-37, 41, 59

Jogi szabályozás

99/018

CORNISH, Graham P.: Copyright and document delivery in the electronic environment = Interlend. Doc.Supply. 26.vol. 1998. 3.no. 123-129.p. Bibliogr.

A szerzői jog és a dokumentumszolgáltatás az elektronikus kommunikáció körében

Dokumentumszolgáltatás; Elektronikus publikáció; Számítógép-hálózat; Szerzői jog

A szerzői jog az elektronikus dokumentumszolgáltatás kulcsfontosságú kérdése, mert az önmagukban egyszerűnek látszó folyamatok technikailag bonyolultak, és sok jogi kérdést felvetnek. A szerzői jogi szabályok elvileg minden helyzetre érvényesek, mégis nehéz őket elektronikus környezetben alkalmazni. Ha elfogadják az Európai Unió javaslatait a törvény megváltoztatására, ez még jobban megnehezíti majd az elektronikus dokumentumok szolgáltatását. A World Wide Web dokumentumszolgáltatásra való használata izgalmas lehetőségeket kínál, de számos akadálya is van. Az utóbbi idők jogi esetei kevés okot adnak az optimizmusra.

(Autoref.)

99/019

GADD, Elizabeth - GOODMAN, Richard - MUIR, Adrienne: CLEAR design: developing an Electronic Copyright Management System for Project ACORN = El.Libr. 16.vol. 1998. 4.no. 253-259.p.

Elektronikus szerzői-jog kezelő rendszer az ACORN projekt számára

Dokumentumszolgáltatás; Elektronikus publikáció; File-szervezés -gépi; Szerzői jog

A cikk felvázolja a szerzői joggal kapcsolatos engedélyezési folyamat nehézségeit az elektronikus könyvtár számára, és egy elektronikus szerzői jogi adminisztrációs rendszer (electronic copyright management system, ECMS) bevezetését javasolja. Megállapítja, hogy a piacon elfogadható áron nem áll rendelkezésre ilyen rendszer a felsőoktatási szektor részére, majd ismerteti az ACORN projekt számára a Microsoft Access programmal kifejlesztett CLEAR (Copyright Licenced Electronic Access to Readings) programrendszer tervezési folyamatát. Bemutatja a CLEAR adatbázis működését, és arra a következtetésre jut, hogy az más intézményeknek is mintaként szolgálhat a szerzői jogi adminisztrációs rendszer megtervezéséhez.

(Autoref.)

99/020

KRYLOV, R.: Moskve nuzna bibliotecnaa reforma = Biblioteka. 1998. 2.no. 11-14.p.

Moszkvának könyvtári reformra van szüksége

Jogszabály -könyvtárügyi; Könyvtárpolitika; Városi könyvtár

A referált cikk szerzője vezeti Moszkva központi kerületének (a városnak összesen 10 kerülete van) kulturális osztályát, s ennek megfelelően saját kerületének főbb könyvtári paramétereit sorolja fel mindenekelőtt. (E kerületben összesen több mint 400 könyvtár található, köztük számos központilag irányított intézmény. A nyilvános könyvtárak száma 56, állománya 4,5 millió egység; az olvasók száma 340 ezer. Őket 766 könyvtáros szolgálja ki. 1995 óta sikerült épületileg és felszerelésileg az ország legkorszerűbb könyvtárává fejleszteni a Turgeyev könyvtárat. Néhány más könyvtárat is modernizálni lehetett. Megindult a számítógépesítés: 100-nál több személyi számítógépes munkahely létesült. Az Internetbe történő bekapcsolódás napi-

rendi kérdés. Mindazonáltal e kerületben is elég-
len az állományépítési és berendezésfejlesztési rá-
fordítás, alacsony a könyvtárosi fizetés.)

A szerző a kerületi nehézségeket részint a központi szabályozások joghézagainak, részint pedig a moszkvai városi önkormányzat korántsem „könyvtárcentrikus” beállítottságának számlájára írja. E beállítottság miatt az általa kiadott instrukciók el-
lentmondásosak: bennük a centralizálás és a de-
centralizálás elve keveredik, azonban korántsem elvszerűen. Különösen a könyvtárügy sínyli meg-
ezt a következetlen keveredést, neki ui. több tekin-
tetben (telepítés, szolgáltatásmegosztás, módszertani gondozás stb.) központosításra volna szüksége. Az iménti ellentmondások miatt Moszkvának máig sincs regionális könyvtári törvénye, amelyet a köz-
ponti törvény meghagyásai értelmében már régen el kellett volna fogadni.

A késelemben a könyvtáros társadalom nem ma-
rasztható el, mert már 1995 óta készen áll egy moszkvai könyvtári törvénytervezet. Ezt annak idején a városi önkormányzat kulturális és szabad-
idő főosztályának jogászai elvetették, mivel – a fö-
derációs törvényhez képest – fenntartási-működte-
tési-fejlesztési normatívákkal operál. 1998 elejére azonban a korábbi fenntartások megszűnni látsza-
nak, s így újból remény van e törvény megszületé-
sére.

(Futala Tibor)

99/021

LOR, Peter: Legislation for national library services in developing countries = Alexandria. 10.vol. 1998. 2.no. 93-103.p. Bibliogr. 5 tétel.

A nemzeti könyvtári szolgáltatási rendszer törvényi megalapozása a fejlődő országokban

Jogszabály -könyvtárügyi; Könyvtárpolitika; Központi szolgáltatások; Nemzeti könyvtár

A hatékonyan működő nemzeti könyvtár megfelelő erőforrásokat, továbbá megfelelő jogosultságokat igényel, amelyeket országos szintű jogszabályoknak kell biztosítaniuk. Igen fontos a nemzeti könyvtár kapcsolata az állammal, továbbá a könyvtár jogköre és autonómiája. Ha ezek szilárd alapon nyugszanak, ez biztosítja a könyvtár finanszírozását és gazdaságosságát, az országos és a nemzetközi együttműködést, a prioritások szabad meghatározását, és az erőforrások rugalmas elosztását. A fejlődő országokban a nemzeti könyvtárak gyakran egy ún. országos könyvtári szolgáltatás (OKSZ) útján működnek, amely ágazati és egyéb kapcsolódó könyvtárak hálózatából áll. Egy tipikus OKSZ szervezeti és működési szabályzatában a következőket rögzítik: az információs anyagokra vonatkozó definíciók, formátumuk, sokszorosításuk és terjesztésük; az OKSZ felelős intézménye; az OKSZ hosszútávú céljai; funkciók és feladatok; az OKSZ státusa és jogköre; irányítása, főhatósága, igazgatótanácsa; személyzeti struktúrája és politikája; gyűjteményei és egyéb vagyona; szolgáltatásai; pénzügyei, szervezete és szabályzatai. Mindez a nemzeti politikáról és stratégiákról folytatott konzultációk és kompromisszumok nyomán alakul ki, ezért a tervezetekben az OKSZ természetét és céljait igen világosan és egyértelműen kell megfogalmazni.

(Autoref. alapján)

Könyvtárosi hivatás

99/022

DIDSZUN, Peter: Weder Wissenschaftler noch Verwaltungsbeamter: der wissenschaftliche Bibliothekar im Berufsfeld Bibliothek. Anmerkungen zur jüngsten Debatte um das Berufsbild = Bibliotheksdienst. 32.Jg. 1998. 8.no. 1352-1361.p. Bibliogr. 11 tétel.

Sem tudós, sem adminisztratív dolgozó: a tudományos könyvtáros hivatása. Megjegyzések a könyvtárosképről folyó vitához

Könyvtáros -felsőfokú; Könyvtárosi hivatás; Munkakör; Szakreferens-szolgálat

A szerző a szakreferensek jövőjéről a *Bibliotheks-dienst* c. folyóirat hasábjain folyó vitához szól hozzá (a cikkek ismertetését ld. a 98/226, 98/332, 98/333 és a 98/334 tételszámokon). Kifogásolja, hogy a vitacikkek többsége elsősorban a főiskolai könyvtárakban dolgozó tudományos könyvtárosok helyzetére koncentrál, holott e könyvtárosok feladatköre egészen más az országos ellátásban részt vevő egyetemi könyvtárakban vagy a tudományos szakkönyvtárakban. A szakreferensek helyzete a könyvtárvezetés attitűdjétől is függ. Ideális esetben a vezető támogatja a szakreferensnek a könyvtár és a szakterület közötti összekötő szerepét. Fontos, hogy a szakreferens az állománygyarapítás aktív résztvevője legyen, mert csak így tekintik őt a könyvtáron belül és a tudósok körében egyaránt kompetens partnernek.

A könyvtárosok tisztviselői státusza német sajátosság, amely a munkafeltételek európai szintű egységesítése során hosszú távon nem tartható fenn. Ezért nincs sok értelme a jelenlegi pályaképből kiindulni, ha a szakma jövőbeni tartalmi továbbfejlesztéséről beszélünk – állapítja meg a szerző.

Oktatás és továbbképzés

99/023

BERGERON, Pierrette - DESCHATELETS, Gilles - NAUCHE, Bénédicte: Les employés des bibliothèques francophones au Canada et leurs habitudes

et pratiques de formation continue = Doc.Bibl. 44.vol. 1998. 1.no. 16-28.p.

A személyzet továbbképzésének gyakorlata Kanada francia nyelvterületű könyvtáraiban

Felmérés [forma]; Továbbképzés

A cikk a francia nyelvterületű kanadai könyvtárak személyzetének továbbképzési szokásait és gyakorlatát ismerteti. A szerzők ismertetik a felmérés módszerét, és röviden bemutatják a szóban lévő könyvtárakat, illetve a kérdőívre válaszoló személyeket. Felvázolják a továbbképzési stratégiákat és prioritásokat, és javaslatot tesznek további vizsgálatokra.

(Autoref.)

Lásd még 80

Szabványok, normatívák

99/024

SILAEV, M.M.: Novyj ruszko-latinskij transliteracionnyj alfavit = Naučn.-Teh.lnf. 2.ser. 1998. 6.no. 35-36.p.

Új orosz-latin transliterációs ábécé

Transzliteráció

Szerzőnk, aki a vegyészeti tudományok kandidátusa és a moszkvai Lomonoszov Egyetem tudományos munkatársa, új orosz-latin transliterálási ábécéjének javaslatba hozása előtt hangsúlyozza, hogy napjainkban, mivel a személyi számítógép kezd olyan közszükségleti cikké válni, mint pl. a telefon, mind körülményesebbé válik a cirillbetűs

orosz szövegek és a latin betűket használó számítógépi hálózat közötti együttműködés és kommunikáció, s ebben jórészt az eddigi transliterálási szabályok bonyolult és korántsem egyértelmű volta marasztalható el.

A javaslattevő ábécéje a transliterálási műveletből – nem számítva az aposztróf és a kettős aposztróf ritka használatát – kiiktatja a diakritikus jeleket, miközben az orosz cirillábécé jeleinek mindegyikét egy vagy két latin betűs jelhez rendeli. Megfeleltetéseit táblázatban közli az eredeti cikk.

A javaslat – szerzőnk szerint – bármely orosz szöveg transliterálásán túlmenően a cirillbetűkre történő transliterálást is lehetővé teszi.

Silaev – keresztneve nyomán – „mihailicának” nevezte el a javasolt transliterálási ábécét.

(Futala Tibor)

Egyesületek

99/025

SORENSTEN, Borge: Bibliotheken sichern Bürgerrechte. Danmarks Biblioteksforening: Eine Vermittlerin zwischen Bibliotheken und Politik = Buch Bibl. 50.Jg. 1998. 10/11.no. 647-648.p.

A könyvtárak biztosítják a polgári jogokat. A dán könyvtáros egyesület közvetítő szerepe a könyvtárak és a politikai vezetés között

Egyesület -könyvtári -nemzeti; Feladatkör; Könyvtárpolitika; Számítógép-hálózat

A dán könyvtáros egyesület (DBF) tagjai között politikusok is vannak, akik tagjai a városi kulturális bizottságoknak. Ez megnehezíti az ellentétes érdekek kibékítését, másfelől viszont politikai elismerést jelent az egyesület számára. Az egyesület szerepet vállal az állammal, a városi önkormányzatok-

kal és a könyvtárakkal folytatott tárgyalásokban, anélkül, hogy bármilyen érdekvédelmi funkciót el látna. 1997-ben a dán kormány és a DBF által támogatott helyi közösségek megegyeztek „Az állampolgár jogai az információs társadalomban” c. dokumentum alapelveiben, amelyek komoly súlyt képviseltek a közösségek számára beszerzendő nyilvános Internet-munkaállomások finanszírozására irányuló kérelmek elbírálásánál.

(Autoref.)

99/026

TSCHÄPPÄT, Marianne - RELLEY, Christian: Zwischen vielen Stühlen. Die Schweizerische Arbeitsgemeinschaft der allgemeinen öffentlichen Bibliotheken SAB/CLP = Buch Bibl. 50.Jg. 1998. 10/11.no. 638-641.p.

Res. angol nyelven

A svájci könyvtáros egyesület közkönyvtári munkacsoportja

Egyesület -könyvtári -nemzeti; Könyvtárügy; Közművelődési könyvtár

Bár Svájc nem tagja az Európai Uniónak, sok lehetőség kínálkozik a partneri együttműködésre. A szerzők ennek az együttműködésnek a fontosságát hangsúlyozzák. Elmagyarázzák, hogy a svájci könyvtáros egyesületek tevékenysége több egyedi sajátsággal is rendelkezik. Először is az ország többnyelvűsége miatt többnyelvű kiadói tevékenységre van szükség. Továbbá a könyvtári tevékenység hangsúlya régiók szerint eltérő. Végül mivel a kantonok és a nagyvárosok az egyedüli felelősei az oktatásnak és a kultúrának, a lobbizási erőfeszítéseket mindig a helyi feltételekhez kell igazítani.

(Autoref.)